

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ
ТА ОСНОВ ЗДОРОВ'Я ДО ЗАСТОСУВАННЯ
ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ**

Оніпко Валентина Володимирівна

доктор педагогічних наук, професор

Максименко Наталія Тарасівна

асистент

Полтавський національний

педагогічний університет імені В.Г. Короленка

м. Полтава, Україна

Лень Рімма Володимирівна,

асистент

Горянська філія I-II ступені Щербанівського ліцею

Щербанівської сільської ради

м. Полтава, Україна

Анотація. У статті автором встановлено специфіку забезпечення здоров'язбережувальних компетенцій учнів, поглиблення життєвих навичок, усвідомлення учнями необхідності відповідати за життя, здоров'я, безпеку та добробут своє та оточуючих. шляхом впровадження методичних інновацій вчителями Біології та основ здоров'я, що сприятимуть участі в пошуку нових знань, зокрема, прийняття рішень, розв'язання проблем, творчого та критичного мислення, спілкування, самооцінки та почуття гідності, протистояння негативному психологічному впливові, подолання емоцій та стресу, а також розвиток співчуття і відчуття себе як громадянина.. Розглянуто особливості застосування проблемного методу навчання та психолого-педагогічні прийоми організації та управління пізнавальною активністю майбутніх учителів при вивченні предмету «Основи здоров'я». Представлено

приклади проблемних ситуацій, структура їх вирішення і способи введення в хід уроку. Визначено переваги, що реалізуються при використанні проблемної ситуації в ході навчання основ здорового способу життя.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні вчителі біології та основ здоров'я, проблемний метод навчання, курс «Основи здоров'я», проблемний виклад інформації, проблемна ситуація, здоров'язбережувальні компетенції.

Нині в навчальному процесі висувуються нові вимоги до змісту освіти в контексті професійної підготовки педагогічних кадрів. У зв'язку з цим випускники навчальних закладів повинні бути конкурентоспроможними на ринку освітніх послуг. Майбутній учитель біології та основ здоров'я повинен вміти організовувати не тільки колективну, а й індивідуальну діяльність учнів, а також, осмислюючи інноваційні педагогічні технології, творчо реалізовувати їх у своїй професійній педагогічній діяльності. Формування нового покоління, що володіє високим ступенем мобільності, великою соціальною відповідальністю, залежить від підготовки педагогічних кадрів, здатних до розвитку здоров'язбережувальних компетенцій учнів, поглиблення життєвих навичок, усвідомлення учнями необхідності відповідати за життя, здоров'я, безпеку та добробут своє та оточуючих. З метою формування основ здорового способу життя, уникнення неусвідомленого сприйняття інформації учнем, необхідно впроваджувати методичні інновації, що сприятимуть участі в пошуку нових знань, зокрема, прийняття рішень, розв'язання проблем, творчого та критичного мислення, спілкування, самооцінки та почуття гідності, протистояння негативному психологічному впливові, подолання емоцій та стресу, а також розвиток співчуття і відчуття себе як громадянина.

При такій установці в освітньому процесі, для забезпечення освітньо-виховного потенціалу курсу «Основи здоров'я» одним із відповідних методів буде проблемний метод навчання. Застосування проблемного методу навчання на уроках спрямовано на засвоєння учнями нових знань, формування умінь

через створення і вирішення проблемних ситуацій. При вивченні предмету **«Основи здоров'я» проблемний метод навчання можливо застосовувати практично в усіх тематичних розділах, а саме:**

1. Здоров'я і безпека людини.
2. Фізична складова здоров'я.
3. Психічна й духовна складові здоров'я.
4. Соціальна складова здоров'я.

Провівши опитування вчителів основ здоров'я Полтавського району ми прийшли до думки, що в більшості випадків проблемний метод навчання недостатньо застосовується в практичній діяльності учителів, що продемонстрували результати опитування, де взяли участь 45 учителів. Підрахувавши і систематизувавши їх відповіді, ми отримали наступні дані: 27% опитаних часто застосовують проблемний метод навчання, 19% – зрідка, а 54% не використовують даний метод при проведенні уроків. Необхідно відзначити, що при відповіді на поставлене запитання враховувалося застосування проблемного методу навчання для звичайного, повсякденного, а не для відкритого уроку. Респондентам, які в своїй відповіді відзначили, що не використовують або зрідка застосовують проблемний метод навчання, із метою встановлення причини даного вибору, було поставлено ще одне питання: «З чим це пов'язано?», Узагальнивши отримані відповіді, ми виділи три пріоритетних думки: вимагає великих тимчасових витрат, необхідних на підготовку до уроку, складний в застосуванні; вважають його мало ефективним.

На нашу думку в процесі професійної підготовки майбутніх учителів біології та основ здоров'я необхідно змінити характер і структуру пізнавальної діяльності студентів, що призведе до розвитку творчого потенціалу особистості. Метою навчання студентів мають стати не знання самі по собі, а способи отримання цих знань. Проблемне навчання забезпечить формування таких психологічних структур як: здатність здобувачів вищої освіти до самостійного переносу раніше засвоєних знань і вмінь у нову ситуацію; визначення проблеми в тій чи іншій ситуації; бачення структури об'єкта і його

нових функцій; вміння вбачати альтернативу способам розв'язання і вирішення проблеми.

Перераховані риси діяльності формуються тільки в процесі вирішення проблем, під час самостійного пошуку знань. У цих умовах змінюється і роль викладача, основна функція якого полягає не в передачі готової інформації, а в створенні умов для того, щоб студенти здобули її самостійно.

Особливість проблемного навчання з основ здоров'я полягає в психолого-педагогічних прийомах організації та управління пізнавальною активністю майбутніх учителів. Традиційне навчання перетворюється в проблемне, коли викладачем конструюються так звані навчальні проблеми і пред'являються в різних формах з урахуванням ступеня участі слухачів у вирішенні цих проблем.

Цей метод сприяє розвитку у майбутніх учителів біології та основ здоров'я навичок прогнозування, моделювання адже при його застосуванні здобувачам необхідно подумки простежити за викладачем весь шлях вирішення проблемної ситуації, при цьому переконатися в правильності вибору шляху її рішення.

Проаналізувавши ряд психолого-педагогічних джерел ми виділили характерні особливості проблемного методу навчання: основою є рішення проблемної ситуації; орієнтує на усвідомлене засвоєння; розвиває творче мислення, навички аналізу та систематизації знань; база для застосування евристичного і дослідницького методів; вимагає ретельної підготовки; розкриває систему доказів; переважає діяльність викладача; рекомендується для застосування в ЗВО та середніх і старших класах ЗЗСО; для його реалізації необхідно створювати «банк» проблемних ситуацій; практичне застосування можливе лише в разі, коли в студенті та учнів уже є база знань; універсальний при виборі теми для його застосування.

Проблемний виклад навчального матеріалу можна здійснювати в процесі проблемної розповіді, проблемно-пошукової бесіди, лекції, при використанні наочних методів проблемно-пошукового типу і проблемно-пошукових вправ, питань, доказів від довільного до роздумів [1].

При проблемному викладі, інформація не подається спочатку в завершеному вигляді, відтворюється весь процес вирішення проблеми.

При такому шляху подачі матеріалу може бути дано короткий екскурс в історію відкриття фактів, що стосуються досліджуваної проблеми [2]. Все це здійснюється для демонстрації шляху пізнання і для засвоєння нових знань, при цьому необхідно вдаватися до варіювання великою кількістю доказів.

На основі постановки проблеми педагог розкриває внутрішні протиріччя, їй властиві, роз'яснює характер цих протиріч, спростовує можливі альтернативні аргументи, доводить істинність знайденого знання за допомогою демонстрації певного експерименту або характеризує ті експерименти, які в зв'язку з цим були проведені вченими [3].

До застосування даного методу вдаються у випадках, коли зміст навчального матеріалу направлено на формування понять, теорій, але не на повідомлення фактичної інформації.

До переваг, що реалізуються при використанні проблемної ситуації в ході навчання основ здорового способу життя слід віднести: спонукання до словесного пояснення явищ, або фактів, виявлення їх зовнішнього невідповідності.

Можна варіювати поставлені завдання або переформулювати задані раніше питання, розповісти про факти, які не можна пояснити, але які в підсумку призведуть до постановки проблеми невивченою ними раніше, демонстрація теорій, концепцій в сучасній науці, а також алгоритму дій у життєвих ситуаціях.

Наприклад: Перша допомога. Чому при артеріальній кровотечі Марійці накладали джгут, а коли у Семена виникла капілярна кровотеча, йому запропонували накладати пов'язку?

Артеріальна кровотеча відбувається через пошкодження артерії при цьому супроводжується рясним, пульсуючим кровотоком, тому необхідно передавити артерію, наприклад за допомогою джгута. А капілярна кровотеча не

є настільки небезпечною і крововтратною, тому для його зупинки часто досить пов'язки.

Застосування проблемного методу навчання при вивченні курсу Основи здоров'я допомагає сформувати вміння вибудовувати розумову діяльність послідовність, яка стимулюється постановкою проблемного питання, оскільки знаходження рішення проблеми відбувається поетапно (поява проблемної ситуації, виявлення та чітке визначення сутності проблеми, визначення шляхів виходу з ситуації, або винесення припущень можливого рішення і їх обґрунтування, доказ винесених припущень, ідей їх можливого вирішення, перевірка, вирішення проблеми.

Таким чином, нами були розглянуті питання, що стосуються характерних особливостей проблемного методу навчання, та його застосування, представлені приклади проблемних ситуацій, структура їх вирішення і способи введення в хід уроку.

Ми прийшли до висновку, що застосування проблемного методу навчання дозволяє на конкретних прикладах показати здобувачам освіти правильний варіант рішення проблемної ситуації, застосовуючи цей метод, майбутні вчителі біології та основ здоров'я створюють умови та дозволяють простежити весь процес вирішення проблем, від її зародження до кінцевого етапу, формуються початкові знання, вміння, навички необхідні для подальшого самостійного вирішення проблемних ситуацій, що буде досягатися вже за допомогою використання частково-пошукового і евристичного методів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Павленко В.В. Методи проблемного навчання / В.В. Павленко // Нові технології навчання: наук.-пед. зб. // Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Київ, 2014. – Вип. 81 (спецвипуск). – 84 с. – С. 75–79.

2. Снапковська С.В. Проблемне навчання як засіб інтенсифікації педагогічного процесу в системі роботи кафедри педагогіки і психології [Електронний ресурс] / Сайт проекту Інтернет – конференції «Актуальні проблеми медичної освіти». – Режим доступу : <http://vgmu.vitebsk.net/intconf/sect4/10.htm>

3. Янц Н.Д. Особливості створення проблемних ситуацій у навчальному процесі початкової школи // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр. – Запоріжжя: Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2007. – Вип.43. – С.437–440.